

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет української філології, культури та мистецтва
Кафедра української мови

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б.Жильцов
“ 01 ” вересня 2023

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА:

ЛЕКСИКОЛОГІЯ, ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

для студентів

спеціальності 035 Філологія
освітнього рівня першого (бакалаврського)
освітньої програми 035.01.01 Українська мова та література
спеціалізації 035.01 Українська мова та література

Київ-2023

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет української філології, культури та мистецтва
Кафедра української мови

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б.Жильцов

2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА:

ЛЕКСИКОЛОГІЯ, ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

для студентів

спеціальності

035 Філологія

(шифр і назва спеціальності)

освітнього рівня

першого (бакалаврського)

(назва освітнього рівня, ОКР)

освітньої програми

035.01.01 Українська мова та література

(шифр і назва освітньої програми)

спеціалізації

035.01 Українська мова та література

(назва спеціалізації)

Київ-2022

Розробники: Дроботенко Валентина Юріївна, доцент кафедри української мови, кандидат філологічних наук;
Стишов Олександр Анатолійович, професор кафедри української мови, доктор філологічних наук

Викладачі: Дроботенко Валентина Юріївна, доцент кафедри української мови, кандидат філологічних наук;
Стишов Олександр Анатолійович, професор кафедри української мови, доктор філологічних наук;

Робочу програма розглянуто і затверджено на засіданні
кафедри української мови

Протокол № 3 від 02.09.2022

Завідувач кафедри _____ (М.О.Вінтонів)

Робочу програму погоджено з гарантами освітньої (професійної/наукової) програми (керівниками проєктних груп)

Робочу програму погоджено з гарантами освітньої (професійної/наукової) програми (керівниками проєктних груп) 035.01.01 Українська мова та література

____. ____ . ____ р.

Гаранти освітньої (професійної/наукової) програми
(керівники проєктних груп) _____ (М.О.Вінтонів)

Робочу програму перевірено
01 . 09 . 2023 р.

Заступник директора/декана _____ (С.І. Горобець)
(ініціали, прізвище)

Пролонговано

на 2023/2024 н. р. _____ (Вінтонів М. І.) «30» вересня 2023 р., протокол №9

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	
<i>Сучасна українська літературна мова</i>		
Вид дисципліни	<i>обов'язкова</i>	
Мова викладання, навчання та оцінювання	<i>українська</i>	
Загальний обсяг кредитів / годин	<i>26 / 780</i>	
Курс	<i>1-4</i>	
Семестр	<i>1-7</i>	
Кількість змістових модулів з розподілом:	<i>5</i>	
Обсяг кредитів	<i>26</i>	
Обсяг годин, у тому числі:	<i>780</i>	
Аудиторні	<i>404</i>	
Модульний контроль	<i>52</i>	
Семестровий контроль	<i>150</i>	
Самостійна робота	<i>174</i>	
Форма семестрового контролю	<i>Екзамен (1,3,5,7), залік (6)</i>	

Змістовий модуль: Сучасна українська літературна мова: лексикологія, лексикографія. Фразеологія.

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання			
	денна		заочна	
Вид дисципліни	<i>обов'язкова</i>			
Мова викладання, навчання та оцінювання	<i>українська</i>			
Загальний обсяг кредитів / годин	<i>8/ 240</i>			
Курс	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>2</i>
Семестр	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Кількість змістових модулів з розподілом:	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>3</i>
Обсяг кредитів	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>4</i>
Обсяг годин, у тому числі:	<i>120</i>	<i>120</i>	<i>120</i>	<i>120</i>
Аудиторні	<i>64</i>	<i>72</i>	<i>16</i>	<i>16</i>
Модульний контроль	<i>8</i>	<i>8</i>	-	-
Семестровий контроль	-	<i>30</i>	-	-
Самостійна робота	<i>48</i>	<i>10</i>	<i>104</i>	<i>104</i>
Форма семестрового контролю		<i>Екзамен</i>		<i>Екзамен</i>

Предмет вивчення Сучасна українська літературна мова: лексикологія, лексикографія. **Фразеологія** охоплює вивчення лексичних значень слів, зокрема таких, як первинне й вторинне, пряме й переносне, конкретне й абстрактне, однозначних та багатозначних слів, омонімів і паронімів, синонімів та антонімів, значень, зумовлених контекстом чи ситуативними обставинами, у яких відбувається акт мовлення.

Мета навчальної дисципліни – формування у студентів-філологів систематизованих наукових знань про традиційні й нові підходи щодо класифікації і кваліфікації різних лексичних явищ.

2.Завдання навчальної дисципліни:

- формувати лінгвістичну компетенцію, що охоплює знання з усіх розділів курсу сучасної літературної мови, сприяти засвоєнню термінологічної бази і понять, необхідних для усвідомленого сприйняття мовознавчих наук;
- удосконалювати й розвивати мовну компетенцію, що включає знання і практичне оволодіння нормами літературної мови, знання правил орфографії та пунктуації;
- виробляти вміння користуватися лексикографічними джерелами та іншою довідковою літературою;
- формувати комунікативну компетенцію, знання, вміння й навички, потрібні для розуміння чужих і створення власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування.

Під час практичних занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні спеціалісти **набувають таких компетентностей: ЗК (загальні компетентності), ФК(фахові компетентності).**

- **ЗК-2:** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- **ЗК-3:** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- **ЗК-4:** Здатність бути критичним і самокритичним.
- **ЗК-5:** Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.
- **ЗК-6:** Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- **ЗК-7:** Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- **ЗК-8:** Здатність працювати в команді та автономно.
- **ЗК-10:** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- **ЗК-11:** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

- **ЗК-12:** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
 - **ЗК-13:** Здатність проведення досліджень на належному рівні.
-
- **ФК-1:** *Загально-професійні компетентності:* Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.
 - **ФК-2:** Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.
 - **ФК-4:** Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.
 - **ФК-5:** Здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку літератури, що вивчається, від давнини до XXI століття, еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища, а також знання про тенденції розвитку світового літературного процесу та української літератури.
 - **ФК-6:** Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.
 - **ФК-7:** Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту.
 - **ФК-8:** Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.
 - **ФК-9:** Усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною мовами.
 - **ФК-10:** Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.
 - **ФК-11:** Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення.
 - **ФК-12:** Здатність до організації ділової комунікації.
 - **ФК-13:** Комунікативні компетентності: Лексико-граматична компетентність передбачає: володіння лексичними, граматичними, орфографічними мовними знаннями і навичками; знання семантики,

словотворчої й синтаксичної структури, функції в реченні й тексті, лексичної полісемії, антонімії, особливостей фразеології для структурної організації тексту та вираження комунікативної інтенції.

- **ФК-14:** Мовленнєво-фонетична компетенція передбачає: знання про звуки мови і закономірності їх поєднання; про фонетичні процеси (голос, інтонацію, чергування звуків) знання фонетичної транскрипції та фонематичні навички мовлення (рецептивні і репродуктивні); уміння сприймати на слух різножанрові та різнопредметні автентичні тексти.
- **ФК-15:** Інтеракційна компетентність передбачає: уміння вести діалог, побудований на реальній або симульованій ситуації та вільно вести розмову з носіями мови; здатність викладати свою думку відповідно до певних типів тексту з дотриманням параметрів комунікативно-стилістичної доцільності та мовної правильності.
- **ФК-17:** Прикладні компетентності: Інформаційна комунікативно-технічна компетенція: обізнаність щодо сучасних технологій та програмного забезпечення для роботи в мережі Інтернет, з банками перекладацької пам'яті, корпусами, електронними словниками і базами даних.

3. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Опанувавши дисципліну «Сучасна українська літературна мова: лексикологія, лексикографія. Фразеологія», студенти повинні мати такі **програмні результати навчання**:

- **ПРН-1:** Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.
- **ПРН-2:** Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
- **ПРН-3:** Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.
- **ПРН-5:** Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.
- **ПРН-6:** Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності.
- **ПРН-7:** Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.
- **ПРН-8:** Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію української мови та літератури, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

- **ПРН-9:** Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.
- **ПРН-10:** Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.
- **ПРН-11:** Знати принципи, технології і прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною мовами.
- **ПРН-12:** Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.
- **ПРН-14:** Використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.
- **ПРН-15:** Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.
- **ПРН-16:** Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, вміти застосовувати їх у професійній діяльності.
- **ПРН-17:** Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.
- **ПРН-19:** Мати навички участі в наукових та/або прикладних дослідженнях у галузі філології.

Організація навчальної діяльності в центрі культури української мови

Реформування системи вищої освіти на сучасному етапі зумовлює концептуальні зміни в напрямках, цілях, завданнях, змісті освіти, філологічної зокрема, які зорієнтовують передовсім на розвиток особистості, формування творчої ініціативи, мобільності, підвищення конкурентоздатності майбутнього фахівця. Задля ефективної реалізації концепції нової освітньої стратегії університету програмою передбачено застосування можливостей Центру культури української мови.

Для цього впроваджено систематичне застосування орфоепічних тренінгів, риторичних розминок, дослідницьких завдань, що передбачають карткування мовного матеріалу, укладання мультимедійних словників, опрацювання спеціальної літератури тощо; творчих завдань «Для чого мені потрібно вивчати українську мову?», «Мовна особистість фахівця», «Мовний портрет однокурсника», «Стань співавтором тексту», «Що для мене університет імені Бориса Грінченка?» тощо.

Крім того, студентів залучено до роботи в науковому гуртку «Мовний простір сучасного фахівця», до роботи в проблемних групах, до участі в наукових конференціях; мовних конкурсах тощо.

У Центрі заплановано презентації наукових видань з проблем культури української мови, зустрічі з науковцями.

4. Структура навчальної дисципліни
Сучасна українська літературна мова: лексикологія,
лексикографія. Фразеологія
Тематичний план денної форми навчання

Назви теоретичних розділів	Кількість годин у II семестрі, відведених на:					Підсумковий модульний контроль
	Лекції	Практичні заняття	Семінари	Лабораторії	Самостійна робота	
Змістовий модуль I. Лексикологія як науково-навчальна дисципліна.						
Слово як основна одиниця мови						
Тема 1. Поняття про лексикологію. Лексикологія як наукова дисципліна	2	2			4	2
Тема 2. Слово – одиниця лексичного рівня мови		2	2		4	
Тема 3. Багатозначність слів		4		2	4	
Тема 4. Типи лексичних значень слів		2	2		4	
Змістовий модуль II. Системний характер лексики						
Тема 1. Омоніми в українській мові. Пароніми	2	2	2	2	4	2
Тема 2. Антоніми в українській мові		2		2	4	
Тема 3. Синоніми в українській мові	2	4	2		6	
Змістовий модуль III. Диференціація лексики української мови						

Тема 1. Лексика української мови з погляду її походження	2	2	2	2	4	2	
Тема 2. Активна й пасивна лексика української мови	2	2	2	2	4		
Тема 3. Термінна лексика української мови		2		2	4		
Тема 4. Лексика української мови за сферою вживання		2	2	2	6	2	
Усього годин: 120	10	26	14	14	48	8	
Назви теоретичних розділів	Кількість годин у III семестрі, відведених на:						
	Лекції	Практичні заняття	Семинарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійну роботу	Семестровий контроль	Підсумковий контроль
Змістовий модуль I. Етимологія української мови. Ономастика							
Тема 1. Стилїстична диференціяція лексики	2	4	2	2	2	4	2
Тема 2. Етимологія української мови.	2	2	2	2		4	
Тема 3. Етнолінгвістичний аспект української етимології.	2	2	2	2	2	4	
Тема 4. Українська ономастика		2	2	2	2	4	
Змістовий модуль II. Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст.							
Тема 1. Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст.	2	4	2	2	2	4	2
Змістовий модуль III. Українська лексикографія							
Тема 1. Етапи становлення української лексикографії	2	2	2			2	2
Тема 2. Типологія словників (I)	2	2		2		4	
Тема 3. Типологія словників (II)	2	2		2		2	
Тема 4. Українська комп'ютерна лексикографія	2			2	2	2	2
Тема 5. Українська фразеологія	2	4		2			

Усього годин: 120	18	24	12	18	10	30	8
-------------------	----	----	----	----	----	----	---

Тематичний план заочної форми навчання

Назви теоретичних розділів	Кількість годин у II семестрі, відведених на:					
	Лекції	Практичні заняття	Семінари	Лабораторні заняття	Самостійну роботу	Підсумковий модульний контроль
Змістовий модуль I. Лексикологія як науково-навчальна дисципліна.						
Слово як основна одиниця мови						
Тема 1. Поняття про лексикологію. Лексикологія як наукова дисципліна	2				8	
Тема 2. Слово – одиниця лексичного рівня мови					6	
Тема 3. Багатозначність слів	2				12	
Тема 4. Типи лексичних значень слів		2		2	10	
Змістовий модуль II. Системний характер лексики						
Тема 1. Омоніми в українській мові. Пароніми					10	
Тема 2. Антоніми в українській мові					6	
Тема 3. Синоніми в українській мові	2	2			12	
Змістовий модуль III. Диференціація лексики української мови						

Тема 1. Лексика української мови з погляду її походження					10	
Тема 2. Активна й пасивна лексика української мови	2				10	
Тема 3. Термінна лексика української мови					8	
Тема 4. Лексика української мови за сферою вживання		2			12	
Усього годин: 120	8	6		2	104	
Назви теоретичних розділів	Кількість годин у III семестрі, відведених на:					
	Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійну роботу	Підсумковий контроль
Змістовий модуль I. Етимологія української мови. Ономастика						
Тема 1. Стилiстична диференціяція лексики		2			10	
Тема 2. Етимологія української мови.					10	
Тема 3. Етнолінгвістичний аспект української етимології.					10	
Тема 4. Українська ономастика	2	2			10	
Змістовий модуль II. Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст.						
Тема 1. Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст.	2	2			12	
Змістовий модуль III. Українська лексикографія						
Тема 1. Етапи становлення української лексикографії	2				10	

Тема 2. Типологія словників (I)					10	
Тема 3. Типологія словників (II)					10	
Тема 4. Українська комп'ютерна лексикографія				2	10	
Тема 5. Українська фразеологія		2			12	
Усього годин: 120	6	8		2	104	

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
I курс
Тематика лекційних занять
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКОЛОГІЯ.
СЛОВО ЯК ОСНОВНА ОДИНИЦЯ МОВИ

Лекція 1. Поняття про лексикологію. Лексикологія як наукова дисципліна (2 год.)

Предмет, завдання та її місце серед інших лінгвістичних наук. Лексикологія загальна, часткова, синхронна й діахронна, порівняльно-історична, контрастивна. Словниковий склад (лексика) – особливий рівень у системі мови. Множинність, неоднорідність лексичних одиниць. Зв'язок лексики з дійсністю. Проникність лексичної системи, її рухомість. Системність лексики. Зв'язки лексикології з іншими розділами науки про українську мову: лексикографією, фонетикою, словотвором, морфологією і синтаксисом. Розділи лексикології: семасіологія, етимологія, ономасіологія, фразеологія, лексикографія. Основні методи лексикології (лінгвістичні, психолінгвістичні, статистичні). Системно-семасіологічний аспект лексики.

Рекомендована література:

Основна : 1, 4

Додаткова: 1- 5, 7

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. СИСТЕМНИЙ ХАРАКТЕР ЛЕКСИКИ

Лекція 1. Омоніми в українській мові. Пароніми (2 год.)

Лексична омонімія в українській мові. Типи лексичних омонімів: повні й неповні (часткові). Відмежування лексичних омонімів від випадків відносної омонімії (омофонів, омоформ, омографів). Джерела лексичних омонімів. Проблема розмежування омонімії й полісемії. Стилїстичне використання омонімів у мовленні. Словники омонімів. Пароніми в українській мові. Використання паронімії й паронімазії в мові художньої літератури. Словники паронімів.

Рекомендована література:

Основна : 1 – 5

Додаткова: 1- 5, 7,11

Лекція 2. Синоніми в українській мові (4 год.)

Синонімія як фундаментальний тип відношень мовних одиниць. Лексичні синоніми. Визначення синонімів. Умови синонімізації. Абсолютна синонімія. Повна і неповна (ідеографічна) синонімія. Нейтралізація семантичних відмінностей ідеографічних синонімів. Інші типи відмінностей між синонімами (граматичні, стилістичні, емоційно-експресивні, жанрові, соціальні, територіальні). Синонімічний ряд і його домінанта. Поняття про синонімічне гніздо. Поняття про квазісиноніми. Синоніми системно-мовні і ситуативно-мовленнєві, їхня роль у текстотворенні. Стилiстичні прийоми, побудовані на синонімії. Словники синонімів української мови.

Рекомендована література:

Основна : 1, 4

Додаткова: 1- 5, 7

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Лекція 1. Лексика української мови з погляду її походження (2 год.)

Споконвічно українські слова (індоєвропейські, праслов'янські, давньоруські) і власне українські. Етимологічні словники української мови. Лексичні запозичення в українській мові. Фонетичні, граматичні і лексичні закономірності, що супроводжують освоєння запозичених слів. Семантичні процеси при запозиченні слів. Класифікація запозичень за походженням (джерелами) і тематичними групами. Екзотизми й варваризми. Калькування й кальки. Типи лексичних кальок. Інтернаціональна лексика. Запозичена лексика в тлумачних словниках і словниках іншомовних слів.

Рекомендована література:

Основна : 1, 2

Додаткова: 1- 5

Лекція 2. Активна й пасивна лексика української мови. Лексика української мови за сферою вживання (2 год.)

Активна й пасивна лексика. Застаріла лексика: історизми й архаїзми. Неологізми, їх різновиди і шляхи появи в мові. Оказіональні й потенційні слова. Словники нових слів і значень. Словники архаїзмів. Стилiстична диференціяція лексики української мови. Лексика стилістично нейтральна (міжстильова) і стилістично забарвлена. Розмовна лексика, її види. Книжна лексика, її види. Система стилістичних поміток у тлумачних словниках української мови.

Рекомендована література:

Основна : 1

Додаткова: 1- 5

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ЛЕКСИКОЛОГІЯ ЯК НАУКОВО-НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА. СЛОВО ЯК ОСНОВНА ОДИНИЦЯ МОВИ

Тема 1. ЛЕКСИКОЛОГІЯ ЯК НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА

План

1. Предмет, завдання лексикології та її місце серед інших лінгвістичних наук.
2. Аспекти дослідження в лексикології (лексикологія загальна й часткова, синхронна й діахронна, порівняльно-історична та контрастивна тощо).
3. Розділи лексикології:
 - а) семасіологія;
 - б) етимологія;
 - в) ономасіологія;
 - г) фразеологія;
 - г) лексикографія.

Рекомендована література:

Основна : 1

Додаткова: 1- 3

ТЕМА 2. СЛОВО – ОДИНИЦЯ ЛЕКСИЧНОГО РІВНЯ МОВИ

План

1. Проблема визначення слова.
2. Основні ознаки слова:
 - а) слово як двобічна одиниця;
 - б) лексичне значення слова, його компонентний характер;
 - в) граматичне значення слова;
 - г) узагальнювальний характер слова; слово й поняття;
 - г) парадигматичні та синтагматичні відношення слів.

Рекомендована література:

Основна: 1-5

Додаткова: 2, 5

ТЕМА 3 - 4: БАГАТОЗНАЧНІСТЬ СЛІВ. ТИПИ ЛЕКСИЧНИХ ЗНАЧЕНЬ СЛІВ

План

1. Однозначні слова. Багатозначні слова: причини виникнення.
2. Семантична структура полісемічного слова і лексико-семантичний варіант.
3. Ієрархія значень і типи багатозначності в українській мові (радіальна, ланцюжкова, радіально-ланцюжкова).
4. Переносне значення і переносне вживання слова.
Типи лексичних значень за відношенням до предмета:
5. Прямі й переносні значення слів.
6. Переносне значення та образне вживання.

7. Види переносних значень:

- а) метафора, її види;
- б) метонімія, її види;
- в) синекдоха.

8. Типи лексичних значень слів за ступенем семантичної мотивованості:

8.1. Немотивовані значення.

8.2. Мотивовані значення.

9. Типи лексичних значень слів за відношенням до контексту:

9.1. Вільні та зв'язані значення.

9.2. Види зв'язаних значень:

- а) фразеологічно зв'язані;
- б) конструктивно зумовлені;
- в) синтаксично зумовлені.

Рекомендована література:

Основна: 1-5

Додаткова: 6,7

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. СИСТЕМНИЙ ХАРАКТЕР ЛЕКСИКИ

ТЕМА 1. ОМОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ. ПАРОНІМИ

План

1. Поняття про омонімію й омоніми.
2. Визначення лексичних омонімів.
3. Основні типи лексичних омонімів.
4. Міжмовні омоніми.
5. Шляхи появи омонімів.
6. Відмежування омонімії від полісемії.
7. Паронімія в українській мові.
8. Різновиди паронімів.

Рекомендована література:

Основна: 3,5

Додаткова: 5

ТЕМА 2. АНТОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

План

1. Поняття про антонімію й антоніми.
2. Визначення лексичних антонімів.
3. Типи антонімів.
4. Стилiстичне використання антонімів.

Рекомендована література:

Основна: 1-5

Додаткова: 4,5

ТЕМА 3: СИНОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

План

1. Семантична природа синонімів, їх семантичні та стилістичні функції.
2. Проблема класифікації синонімів.
3. Синонімічний ряд і його структура.
4. Відношення полісемії до синонімії.
5. Джерела синонімії.
6. Перифрази й евфемізми.

Робота в освітньому центрі «Культура української мови»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ТЕМА 1. ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З ПОГЛЯДУ ЇЇ ПОХОДЖЕННЯ

План

1. Споконвічно українська лексика.
2. Запозичена лексика в українській мові:
 - а) причини й передумови запозичення;
 - б) освоєння іншомовних слів;
 - в) типи запозиченої лексики за ступенем її освоєності;
 - г) запозичення з конкретних мов.
3. Слова кальки.
4. Слова-інтернаціоналізми.

Рекомендована література:

Основна: 1- 5

Додаткова: 3,4,5,

ТЕМА 2. АКТИВНА І ПАСИВНА ЛЕКСИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

План

1. Лексика активного вжитку.
2. Лексика пасивного вжитку:
 - а) неологізми, okazіоналізми;
 - б) застаріла лексика (історизми, архаїзми).

Рекомендована література:

Основна: 1-5

Додаткова: 3-5

ТЕМА 3. ТЕРМІННА ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

План

1. Поняття про термін.
2. Основні риси слів-термінів.
3. Джерела формування терміносистеми.
4. Детермінологізація.

Рекомендована література:

Основна: 1-5

Додаткова: 3-5

Робота в освітньому центрі «Культура української мови»

ТЕМА 4. ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА СФЕРОЮ ВЖИВАННЯ

План

1. Загальнонародна лексика.
2. Спеціальна лексика:
 - а) терміни;
 - б) професіоналізми;
 - в) жаргонізми, арготизми;
 - г) використання спеціальної лексики в художніх і публіцистичних текстах.
3. Діалектизми, їх види. Використання діалектної лексики в художніх текстах.
4. Словники лексики обмеженого вживання (термінів, жаргонної лексики, діалектної лексики).

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 3,6

Тематика лабораторних занять

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 1

ЛЕКСИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА. ТИПИ ЛЕКСИЧНИХ ЗНАЧЕНЬ СЛОВА. ТИПОЛОГІЯ БАГАТОЗНАЧНОГО СЛОВА ТА ЇЇ ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ В ТЛУМАЧНИХ СЛОВНИКАХ

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 3,6,7

Бесіда за такими питаннями (повторення):

– Що вивчає лексикологія?

– Яку роль виконують слова в мові?

- Чи всі слова мають лексичне значення?
- Крім лексичного, яке ще є значення у слова?
- На які групи поділяються слова за кількістю лексичних значень?
- Що таке основне / неосновне (номінативно похідне) значення, пряме переносне, вільне / зв'язане, нейтральне / стилістично марковане значення?
- Чи є різниця у змісті термінів «вторинне», «переносне», «похідне» значення?
 - У результаті чого виникають переносні значення у словах?

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 2 - № 3

ЛЕКСИЧНА ПАРАДИГМАТИКА.

ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ЗНАЧЕННЯМ

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1 - 5

Бесіда за такими питаннями (повторення):

Що таке лексична парадигма?

Що таке семантичне поле?

Що таке лексико-семантична і тематична група?

Що таке омоніми?

Що таке лексичні омоніми та які є їх види?

Назвіть джерела омонімії.

Як відрізнити омоніми від багатозначного слова?

Які ви знаєте словники омонімів?

Що таке синоніми?

Які види синонімів ви пам'ятаєте?

Що таке синонімічний ряд і його домінанта?

Які ви можете назвати джерела синонімії?

Які ви знаєте словники синонімів?

Що таке антоніми?

Назвіть види антонімів?

Які словники антонімів ви знаєте?

Що таке гіперон-гіпонімія? Що таке гіпоніми і гіпероніми?

Що таке пароніми?

Які різновиди паронімів ви пам'ятаєте?

Що таке каламбур?

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 4 - № 5

ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З ПОГЛЯДУ ПОХОДЖЕННЯ ТА СФЕР УЖИВАННЯ (ТЕРМІНИ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМИ, ДІАЛЕКТИЗМИ)

Із собою взяти на заняття: роздруковану карту України (контурне чорно-біле зображення), кольорові олівці, маленькі аркуші-картки (для нотаток).

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1 6,7 - 10

Бесіда за такими питаннями (повторення):

1. На які групи поділяється лексичний склад сучасної української мови?
2. Схарактеризуйте власне українську лексику.
3. Дайте характеристику запозичень з інших слов'янських мов.
4. Які особливості мають запозичення з неслов'янських мов?
5. Схарактеризуйте загальноновживану лексику сучасної української мови.
6. Які групи спеціальної лексики Ви знаєте?
7. Що розуміють під діалектною лексикою? Назвіть типи лексичних діалектизмів.
8. Поясніть явища термінологізації та детермінологізації лексики.
9. У чому полягає відмінність між термінологічною та професійною лексикою?

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 6 - № 7

ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА СФЕРОЮ ВЖИВАННЯ

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1 - 5

Бесіда за такими питаннями (повторення):

1. Лексика загальнонародна й лексика обмеженого вжитку.
2. Науково-технічна й професійна термінологія.
3. Специфіка терміна. Джерела термінотворення в українській мові.
4. Поняття про термінологізацію загальнонародної лексики і детермінологізацію терміна.
5. Словники термінів.
6. Професіоналізми, відмінності їх від термінів.
7. Жаргонна лексика. Арго.
8. Використання жаргонної та арготичної лексики в літературній мові
9. Словники жаргонної та арготичної лексики.
10. Діалектизми, види їх. Функції в тексті.
11. Словники діалектної лексики.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКОЛОГІЯ

ТЕМА 1. ЛЕКСИКОЛОГІЯ ЯК НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА. СЛОВО ЯК ОДИНИЦЯ МОВИ

1. Проаналізуйте слова: *літо, під, ох*. Яким схемам вони відповідають (Л.З. – лексичне значення, Г.З. – граматичне значення)? Чи всі слова української мови мають лексичне і граматичне значення?

Л.З.	–	–
Г.З.	Г.З.	–

2. Випишіть з поданого тексту повнозначні слова та згрупуйте їх тематично: 1) назви істот (тварини, люди), конкретних предметів, абстрактних понять; 2) назви дій, станів, процесів, локативності (просторова локалізація), ознаки предмета за дією; 3) назви ознак, властивостей за матеріалом, за належністю особі, тварині; 4) ознаки ознак.

Іде Харитя селом, і якое їй чудно. От уже й крайню хату минула, вийшла на поле й стала, задивившись удалечінь на чудовий краєвид. І справді було гарно на ниві, несканно гарно! Погідне блакитне небо дихало на землю теплом. Половіли жита й вилискувались на сонці. Долиною повилась річка, наче нова синя стрічка на зеленій траві. А за річкою, попід кучерявим зеленим псом, вся гора вкрита розкішними килимами ярини. Гарячою зеленою барвою горить на сонці ячмінь, широко стелиться килим ясно-зеленого вівса, далі, наче риза рути, темніє просо. Межи зеленими килимами біліє гречка, наче хто розіслав великі шматки полотна білити на сонці. У долині, край лісу, висить синя імла. І над усім тим лунає в повітрі весела пісня жайворонкова. І добре Хариті на ниві, і страшно. Як тільки Харитя увійшла межи жита, гарний краєвид зник. Босі ноженята ступали по втопаній стежці, над головою, межи колосками, як биндочка, синіло небо, а з обох боків, як стіни, стояло жито й шелестіло вусатим колоссям. Харитя опинилась наче на дні в морі (*М.Коцюбинський*).

3. Доберіть слова до тематичної групи із загальним значенням «страви», «назви членів родини», «рідина».

ТЕМА 2. БАГАТОЗНАЧНІСТЬ СЛІВ

1. Запишіть однозначні та багатозначні слова у дві колонки.
Лелека, задушевний, зелений, поліно, каравай, краяти, лінійка, надія, ожеледь, палата, букет, поле, розраджувати, щербатий, гітара, вітати.
2. Складіть самостійно речення, у яких іменник **язик** вживався би в прямому і переносному значенні.
3. З наведеними словами складіть речення, у яких кожне слово вживалося б з новим відтінком.
Заніміти, сухий, дрімати, мертвий, відвертати, зима, плакати, м'який, відходити, зріз, сірий.
4. У поданих реченнях з'ясуйте значення дієслова **повзти**. Перевірте себе за словником.
1. По щоді його комашка **повзла...** (Михайло Томчаний). 2. По гарячому небові ледве **повзли** хмарки (М. Коцюбинський). 3. Всієї вогнями теплохід, **повз** назустріч долі (П. Загребельний). 4. За ним **повзли** поволі... старі деревіші (М. Коцюбинський). 5. У небі **повзуть** літаки, пружні берести стоять над гранітними плитами, ніби шеренги солдат (І.Цюпа). 6. Самотою **повзли** між хатами брудні дороги (М. Коцюбинський). 7. **Повзуть** гліцинії, не знаючи втоми, Все вище й вище (М. Рильський). 8. Літа повзуть, і бачимо ми вже не той Київ, який брав із собою на чолі червоних полків (І.Цюпа).
5. Простежте, яких значень набувають дієслова та прикметники зі словами, поданими в дужках; продовжіть ряди словосполучень.
Білий (сніг, ніч, вугілля, орда, м'ясо, вірш); піднімати (колосок, тривогу, цілину, продуктивність праці, голос, руку, ніс, вітрила, ноги); пливе (корабель, все перед очима, віск, людина, трісочка); високий (хлопець, голос, гонорар, стиль, гість); розбити (чашку, ніч, палатку, гіпотезу, надію); зелений (кущ, юнак, загін).

ТЕМА 3. ТИПИ ЛЕКСИЧНИХ ЗНАЧЕНЬ СЛІВ

1. Відгадайте, про кого або про що йдеться і запиши відгадане слово. Підкресліть слова, вжиті в переносному значенні.
Свіжий, смачний, священний, батьківський, пшеничний, пухкий, рум'яний, білий, чорний – ...
Важка, легка, людська, натхненна, приємна, щоденна, сумлінна, улюблена, чесна, корисна, копітка, титанічна – ...
Кирпатий, орлиний, плескатий, картоплиною, рівний, римський – ...
2. Доберіть із художніх творів або газет приклади використання метафор та метонімій.
3. У наведених текстах знайдіть слова у переносному значенні, вкажіть вид тропа.

СМІХ

На вулиці – я чую крізь вікно –
Сміється жінка штучним сміхом.
Мабуть, їй сумно, але жінка хоче,
Щоб їй хотілося сміятись.
А я дивлюсь на ріки темних вулиць,
На голови веселих ліхтарів,
Одягнені в малі кашкети з жерсті,
І на моє високе підвіконня
Каштани білі квіти подають...
А я дивлюсь і думаю про вірші.
Коли їм сумно – хай вони сумують.
Хай тільки не сміються штучним сміхом,
Бо щирі люди закривають вікна.

Ліна Костенко

Процалось сонечко з нами, сідало за гори
в круті
І нам помахало руками, а в нього вони ж
золоті!
Ясні промінці, що над нами, подумала я так
в той час,
Як руки натружені в мами, що ласку
дарують для нас.

М.Познанський

Біг Івасик, немов на свято,

Двихтіла ніч, і страхом волохатим

І вибрикував, як лоша,
І, напевне, була у п'ятах
Пелюсткова його душа.

В. Симоненко

Крехтала, рвалась, репалась земля.
І небо там, на півночі, двигтіло,
І цвяхи зір все цвяхувало в тіло.

І. Драч

У пропилений стишений став
Сплинув денний просмалений грюкіт,
Сплять вітри на блакитних постах,
Спить Поділля – земля Кармелюків.

І. Драч

Поорані віком смагляві лица:
Горпини і Теклі, Тетяни і Ганни –
Сар'яни в хустках, Ван-Гоги в спідницях,
Кричевські з порепаними ногами.

І. Драч

ТЕМА 4. ОМОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ. ПАРОНІМИ

1. Відгадайте загадки та з відгаданими словами складіть речення.

Слово це просте – не дивовина
(зустрічаєм мало не щодня),
організму складова частина
і періодичне видання.
В цьому слові тільки й заковики:
другий склад наголоси – і вмент
означають почне воно великий
клавішний музичний інструмент
Що це за слово?

Д. Білоус

Слово це – старовинна будова
з гостряками мурованих веж.
Щойно зміниш ти наголос слова –
Цим одразу будову замкнеш.
Що це за слово?

Д. Білоус

2. Перепишіть речення, вставляючи замість крапок слова з довідки. Визначте тип омонімів.

Довідка: світило, мука, дні, долі, гори.

Позика – не штука, та віддача –(Нар. тв..) – Узяла пшеничної, замісила водою тісто
(Г. Квітка-Основ'яненко).

Поезії ясне, з тобою жить, тебе любить!

Понад сто років ти

І будеш вічно з нами жити! (*П. Тичина*).

На гору вилізши, звелів собі «...!» – І злізти вже не міг до ближніх із ... (*Б. Кравець*).

Ой, скажи, дай пораду, як прожити без?! – Як одрізана гілка, що валяється (*Леся Українка*).

3. З поданих речень випишіть омоніми та визначте їх типи.

1. На дівочках – все клин, та китайка, та зелена байка (*Платон Чубинський*). Моторнії сини й онуки. Читайте байку для науки (*Л. Глібов*). 2. ...Над землею вставало сонце, повертався Лука в село. Може, тільки щасливий сон це з димом горе його пішло? (*Д. Павличко*). Шляхом куриться курява (*А. Малишко*). І люлька куриться, і співати хочеться (*Нар. тв.*). 3. Близько воза дівора – школярі зволочини стягають у купу (*А. Головка*). Близько, зараз отут, дихала холодною вогкістю річка, хоч її не видно було у п'їтмі (*М. Коцюбинський*). 4. Займався мутний березневий світанок (*Василь Козаченко*). Він спитав, яким спортом вона займається (*М. Трублаїні*). 5. Як тільки світанок настав, гусак чимчикує на став (*Г. Плотников*). Уліссей сходяв куди треба і через декілька хвилин уже сидів за столиком (*І. Лучук*). – Он, диви, вже місяць сходить (*І. Лучук*). 6. Вітрище непомірний здіймав до неба хвилю навісну, ламав на щогли, рвав міцні вітрила (*Платон Воронько*). Вітрило – вітре мій єдиний (*Т. Шевченко*). 7. Жук пішов у сад на дачу і розв'язує задачу, А комар години цілі лиш тиняється без цілі, У смолі липкій зав'яз, зачепивсь крилом за в'яз (*В. Плахотников*). 8. Це наше все, і це відстоїм ми, Коли захоче випробувати ворог, чи є у нас в пороховницях порох! (*М. Рильський*). Над полем ворони знялись, Подули порох вітри (*А. Малишко*).

4. Складіть речення з такими паронімами.

Білити // біліти, жорсткий // жорстокий, збірка // збірник // зібрання, музикальний // музичний, висвітлювати // освітлювати, талан // талант.

ТЕМА 5. СИНОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1. Напишіть твір-мініатюру «Осінній ліс», використовуючи наведені синоніми. Зелений, смарагдовий, малахітовий; червоний, кривавий; гарний, красивий, дивний, чудовий; пишний, густий; смола, живиця; секрет, таїна; запашний, духмяний, ароматний, пахучий; качаються, гойдаються, колишуться; приваблюють, привертають, принаджують.
2. Доберіть синоніми до поданих слів. Линути, горизонт, застигати, вибухнути, рахувати, зайнятися, похмурий, важко, прийти, видумувати, закривати, варта, досягати, майстерний, правильно, горішній, вигадка, об'єднання, кричати, масток, дуже, плакати, ласкавий, монарх, нещастя, обов'язково, промовець.
3. Утворіть синонімічні ряди слів, використовуючи які, можна створити опис вечірнього моря.
4. Запишіть дієслова-синоніми, якими можна просити пробачення. Чи правильною буде фраза: «Я вибачаюся». Відповідь аргументуйте.

ТЕМА 6. АНТОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1. Пригадайте антоніми, що входять у назви кінофільмів, художніх та публіцистичних творів.
2. З поданих речень випишіть антоніми.
 1. І вдаривши себе в пацерні груди, – Клянусь моїми предками, мій пане, Котрим ніхто не завдавав огуди, Се привітанне в вас гостей погане! (*Л.Костенко*).
 2. Не плач Іванку помовч іванку допоки змога приходить чорт зриваючи горлянку хвалити бога (*І.Андрусак*).
 3. «Ключі до незбагнених таємниць» вона знаходить у «теплі прості людської любові» (*вірш «Еротика»*), тобто не в абстрактних сферах, а в царині земного людського існування (*М.Тарнавська*).
 4. З великих творів цього періоду найцікавішою є поема «Мій син» (1942-1944), що висвітлює драму війни як примножену суму конкретних трагедій і особистих втрат (*В.Сосюра*).
 5. Благословен, хто може не спішити Міщанство роздивитися ще зблизька, В чийм запасі літ майбутніх низка, Щоб потім вже без промаху палить! (*М.Вінграновський*).
 6. Куди б поїхати, скажіте, – в світі близькі, в світі далекі? (*Є.Гуцало*).
 7. І, лишивши Бен-Омара, Він спішить, де возних хмара Ліцитацію вела, І рожевого олійку Величезною сулійку Власне на продаж внесла (*І.Франко*).
 8. Звичайно, собор ще не валиться, можна б якось використати його, якби наш ледачий м'ясо-комбінат був повороткіший... (*О.Гончар*).
 9. Його рухи ставали кволіші й кволіші (*І.Білик*).
 10. Там ви берете силою, тут же вам дають (*В.Винниченко*).
 11. Готуються переходити Сейм, хочуть направляти мости... (*Б.Лепкий*).
 12. Але йому не хотілося псувати своїм смутком чужої радості (*О.Гончар*).
3. До поданих слів доберіть антоніми. Перевірте себе за словником антонімів. Добро, солодкий, вгору, скупий, зимній, брудна, чоловік, відпочивати, неологізм, всюди, сухо, мужність, рай, молодий, вибігти (на гору), лінь, відкритий, матовий, ввічливо, завжди, захищати, приїхати, хаос, світло, високий, веселий, мудрий, досвідчений.

ТЕМА 7. ТЕРМІННА ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Знайдіть у наведеній поезії терміни, з'ясуйте їх стилістичні функції.

Плюс мінус життя.
Таблиця розмноження.
Квадратний корінь із мрій романтика.
Два пишем, три помічаєм.
Розношена
Щоденна
Проста
Математика (*Л.Костенко*)

2. Запишіть по 5 слів-термінів до кожного функціонального стилю.

3. Користуючись словником, поясніть значення лінгвістичних термінів.

Асонанс, ад'ективація, білінгвізм, валентність, дериватологія, енантіосемія, еліпсис, ідіома, кліше, ономаітопєя, палаталізація, плеоназм, синхронія, слєнг.

ТЕМА 8. ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З ПОГЛЯДУ ЇЇ ПОХОДЖЕННЯ

1. Випишіть старослов'янїзми, вкажіть їхні фонетичні та морфологічні ознаки.

Латиш, благодєнствїє, жїнка, всемогучий, кадет, добро, область, душа, страждати, нужда, онучка, суєта, чоло, нога, ручка, палець, пшениця, єдиний, верба, спокуса, предтеча, жайворонок, богоборець, країна, творець, річка, будинок, премудрий, пївдень, богослов, страсть, вік, церква, приязнь, двері, мислитель.

2. До українських слів добєрїть їншомовні відповідники. Встановїть, з яких мов вони запозичені.

Звертатися, копіювати, міжнародний, похід, товариство, змагання, місцевий, відомий. (Апелювати, їмітувати, їнтернаціональний, кампанія, компанія, конкуренція, локальний, популярний).

3. Добєрїть уривки текстів із екзотизмами.

4. Визначте походження наведених слів.

Один, кинджал, лексика, галушка, мати, він, раб, верба, штрих, отець, вілла, шолом, око, зуб, пельмені, лікоть, антисептика, їсти, снігур, дуб, село, цивїлізація, сонце, швець, зростання, правда, кафе, стайня, мило, борона, передбачити, весло, я, там, голова, пряник, математика, яловичина, щавель, боксер, собака, козачок, службовець, прїзвище, злюка, везти, апостол, ландшафт, врата, джєнтльмен, полковник, вождь, єдність, мислитель, глашатай, воз'єднати, шило, вогонь, ніч, жовтий.

ТЕМА 9. АКТИВНА І ПАСИВНА ЛЕКСИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

1. Законспектуйте статті:

• Дудик М. Пасивна лексика, її складові // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету їм. М.Коцюбинського: Зб. наук. праць. – Серія: Фїлологія. – Вип. 5. – Вінниця: Вид-во Вінниц. держ. пєд. ун-ту, 2003. – С. 25 – 29.

• Савїна О. Еволюція лїнгвістичних поглядів на статус застарїлої лєксии // Лїнгвістичні студії: Зб. наук. праць. – Донецьк: ДонНУ, 2002. – Вип. 10. – С. 84 – 89.

• Струганець Л. Архаїзми у словниковому фондї української мови // Лїнгвістичні дослідження: Зб. Наук. Праць / За заг. ред.. Л.А.Лисиченко. – Х., 2000. – Вип. 4.

• Черторизька Т.К. Нові значення старих слів. // Рїдне слово. – К.: Наук. думка, 1974. – № 9. – С. 25 – 28.

• Турчак О. Оказїоналізми як об'єкт лїнгвістичного дослідження // Українська мова. – К., 2004. – № 2. – С. 47 – 55.

ТЕМА 10. ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА СФЕРОЮ ВЖИВАННЯ

1. Законспектуйте статті:

• Хом'як І. Взаємодія лїтературної мови і діалєктів // Мовознавство. – К., 2000. – № 10. – С. 12 – 13.

• Ставицька Л. Про взаємодію жаргону і слєнгу // Українська мова та лїтература. – К., 2000. – № 15. – С.7 – 8.

2. Випишіть з творів українських письменників 10 речєнь з діалєктизмами, проаналїзуйте їх стилїстичні функції та підбєрїть відповідники з лїтературної мови.

3. Запишіть відомі вам лїнгвістичні терміни.

4. Знайдїть у текстї діалєктизми і добєрїть відповідники з лїтературної мови.

Батьки наші навчали нас, що, хочачи зачати якесь діло щасливо, хочачи довершити єго щасливо і хочачи уживати єго плодів щасливо, треба передовсім з'єднати собі духів місця. Ви вірите в духів, ласкаві панство? Може бути, що є між вами хто, що в них не вірить. Я – признаюсь вам – вірю в них. Ту, в тій землі, в тих брилах каміння, в тім сичучім вапні, в людських руках і головах, – у всім тім живуть духи, сильні, таємничі. При їх тільки помочи стане мій будинок, моя твердиня. Вони тільки будуть її підпорою і обороною. І тих-то духів поєднати, жертвою поєднати, кровавою жертвою, – се ціль нинішнього великого обряду. Щоб достаток і добробит, – не для мене, а для цілого міста, - цвіли в тім домі, ви ласкавими руками кинули в сю камінну борозду золоте сім'я. Щоб здоров'я, веселість і краса – не для мене, а для цілого міста, – цвіли в тім домі, я жертвую духам сього місця, сього живого, здорового, веселого і гарного співака (І.Франко)

5. Визначте, до якого розряду лексики належать виділені слова. Проаналізуйте їх стилістичну функцію.

Через кілька днів Бондаренко покликав до себе на нари Беймбета й почав розпитувати:

– Ну, так кажи, що саме тобі **шили**, щоб я знав, як писати.

Бондаренко поклав на коліна диктову дощечку з вирваною із зошита сторінкою і взяв олівця.

– Слідчий **шив** – міліцію. Казав: "Ти, Кунанбаєв, "левосерный конный милиционер", а я ні в кінній, ці в пішій міліції не служив. Неправду казав слідчий...

Бачачи, що з уст Кунанбаєва нічого не добереш, Бондаренко каже:

– Доведеться до **трудила** йти – розпитати про твою справу, бо щось ти не так кажеш...

Увечері він пішов до завурче спитати, за якою статтею засуджено Беймбета.

Завурче дістав із шафи формуляр з/к Кунанбаєва й каже:

– Стаття 58, пункти 10 і 11, цебто контрреволюційна агітація й контрреволюційна організація, до того ж ще й 5 років по **рогах**. А що таке?

Бондаренко розповів про незрозумілого "конного милиционера", але завурче зневажливо махнув рукою:

– Бреше **падло!** Звик морочити слідчим голову, то й тут **темнить**.

Довідка: шити (кримін. жаргон) – обвинувачувати в тій провині, якої нема; трудило (кримін. жаргон), офіційно – завурче; рогах (кримін. жаргон) – поразка в правах після відбуття кари; темнити (кримін. жаргон) – плутати, пантеличити, казати про щось не так, як воно було насправді.

II курс

Тематика лекційних занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ЕТИМОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ОНОМАСТИКА

Лекція 1. Стилiстична диференціяція лексики (2 год.)

Лексика стилістично нейтральна (міжстильова) і стилістично забарвлена. Розмовна лексика, її види. Книжна лексика, її види. Система стилістичних поміток у тлумачних словниках української мови.

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1 - 5

Лекція 2. Етнолінгвістичний аспект української етимології (2 год.)

Зв'язок етимології та етнолінгвістики. Відбиття в етимології народних звичаїв, обрядів, традицій українців. Етимологія фразеологізмів української мови.

Рекомендована література:

Основна: 1-5

Додаткова: 1, 5

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КІНЦЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.

Лекція 1. Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст. (4 год.)

Українська мова кінця XX – початку XXI ст. як відкрита і динамічна система. Зміни та динаміка лексико-семантичної системи в публіцистичному стилі. Головні джерела поповнення сучасної лексичної системи. Глобалізація як основна тенденція розвитку сучасної лексики. Активізація екзотизмів у сучасній мові. Вплив на питоме словотворення іншомовних дериваційних ресурсів. Важливість основоцентричного підходу в сучасному словотворі. Сучасна некодифікована лексика.

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1,4, 7

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКОГРАФІЯ

Лекція 1. Етапи становлення української лексикографії (2 год.)

Предмет лексикографії, основні поняття лексикографії. З історії української лексикографії. Типи словників.

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1 - 5

Лекція 2. Українська фразеологія (2 год.)

Фразеологія як розділ мовознавчої науки. Поняття фразеологізму. Види фразеологізмів. Походження фразеологізмів. Фразеологія як віддзеркалення культури народу.

Рекомендована література:

Основна: 1-5

Додаткова: 6, 8, 14- 19

IV. Тематика практичних і семінарських занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ЕТИМОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ОНОМАСТИКА

ТЕМА 1. СТИЛІСТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛЕКСИКИ

План

1. Стилiстично нейтральна лексика.
2. Розмовна лексика, її види.
3. Книжна лексика, її види.
4. Експресивна лексика. Уживання її в стилях.

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1 - 5

ТЕМА 2. ЕТИМОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

План

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття)», чинні програми з рідної мови про роль і значення етнокультурознавчого компоненту в лінгвістичній освіті.
2. Завдання етимології.
3. Історичні дослідження з етимології.
4. Аналіз етимології слів у працях О.Потебні.

Рекомендована література:

Основна: 1-5

Додаткова: 1 - 5

ТЕМА 3. ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТИМОЛОГІЇ

План

1. Зв'язок етимології та етнолінгвістики.
2. Чому саме калина стала для українців символом дівочої краси, здоров'я, чистоти, незайманості, родючості, пам'яті, України? Відповідь обґрунтуйте, спираючись на етимологію слова *калина*, його семантичне поле.
3. Погляд на українські вірування, звичаї, обряди через призму етимології (сімейна обрядовість – *кожух, поріг, шапка*).

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1, 5 - 9

Питання для обговорення на семінарі:

1. Проаналізуйте різні етимології імені *Исус Христос*. Чим цікава гіпотеза Г.Бейлі? Чому в давнину ім'я вважали сакральним?
2. Поміркуйте, що є спільного між такими, здається, далекими словам, як *жила* і *жила*, *житло* і *живит*, *жито*? Які фантастичні, міфологічні образи, пов'язані з ідеєю життя, вам відомі?

3. Як відомо, особливою рисою психічного складу українців є лагідність, пісенність душі, поетичне сприйняття навколишнього світу. Простежте, як ці та інші риси відображено у мові наших предків. Що змінилося в ментальності сучасного пересічного українця і чому?

ТЕМА 4. УКРАЇНСЬКА ОНОМАСТИКА

План

1. Загальні відомості про ономастику.
2. Антропоніміка.

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1, 5, 8

Питання для обговорення на семінарі:

1. Давні й сучасні слов'янські імена (етимологія й словотвірні особливості).
2. Запозичені імена з грецької мови.
3. Запозичені імена з латини.
4. Запозичені імена з інших мов (із давньоєврейської, скандинавських, германських та ін.).
5. Фонетична і морфологічна адаптація запозичених імен в українській мові.
6. Групи українських прізвищ за походженням, їх етимологія.
7. Групи козацьких прізвищ та їх особливості.
8. Найвідоміші псевдоніми (письменників, артистів та ін.).
9. Перехід антропонімів в апелятиви і навпаки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КІНЦЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.

ТЕМА 1. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КІНЦЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.

План

1. Суспільно-політична лексика як тематична єдність.
2. Динаміка як лінгвістична категорія і її вияв у функціонуванні суспільно-політичної лексики.
3. Процеси актуалізації суспільно-політичних лексем у сучасному політичному дискурсі.
4. Ідеологізація й деідеологізація суспільно-політичних лексем.

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1 - 5

Питання для обговорення на семінарі:

1. Зміст і обсяг поняття суспільно-політична лексика.
2. Суспільно-політична лексика як структурна одиниця політичного дискурсу.
3. Структурні типи суспільно-політичної лексики.
4. Процеси активізації суспільно-політичної лексики.
5. Процеси неологізації в групі суспільно-політичної лексики.
6. Процеси запозичення як джерело збагачення суспільно-політичної лексики.

7. Взаємодія суспільно-політичної лексики з просторіччям і соціальними діалектами.
8. Процес формування нових значень у лексем суспільно-політичного змісту.
9. Процес метафоризації в групі суспільно-політичної лексики.
10. Молодіжний сленг: формування і функціонування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКОГРАФІЯ

ТЕМА 1. ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

План

1. Лексикографія як наукова дисципліна. Етапи становлення української лексикографії.
2. Українська лексикографія XVII-XVIII століття: загальна характеристика.
3. Українська лексикографія у XIX столітті: загальна характеристика.
4. Українська лексикографія першої половини XX століття: загальна характеристика.
5. Українська лексикографія другої половини XX століття: загальна характеристика.
6. Досягнення української лексикографії за останнє десятиріччя.
7. Типологія словників.
8. Найважливіші словники сучасної української літературної мови.

Рекомендована література:

Основна: 1, 5

Додаткова: 5 - 8

Питання для обговорення на семінарі:

1. Лексикографія як наукова дисципліна: стан та перспективи розвитку.
2. Етапи становлення української лексикографії.
3. Досягнення української лексикографії у слов'янському контексті.
4. Досягнення діаспорної української лексикографії.
5. Провідні українські лексикографи. Загальна характеристика їх лексикографічних праць.

ТЕМА 2. ТИПОЛОГІЯ СЛОВНИКІВ (I)

План

1. Загальна типологія словників.
2. Перекладні словники української мови.
3. Інверсійні (зворотні) словники.
4. Тлумачні словники української мови.
5. Словники іншомовних слів української мови.
6. Словники мови письменників: загальна характеристика.
7. Ономастичні словники української мови.
8. Етимологічні словники української мови.

Рекомендована література:

Основна: 3, 5

Додаткова: 8, 9

Питання для обговорення на семінарі:

1. Охарактеризувати поняття словникової статті.
2. Загальна типологія словників.

ТЕМА 3. ТИПОЛОГІЯ СЛОВНИКІВ (II)

План

1. Історичні словники української мови.
2. Орфографічні словники української мови.
3. Орфоепічні словники української мови.
4. Словники синонімів, омонімів, паронімів, антонімів української мови.
5. Термінологічні словники української мови.
6. Діалектні словники української мови.
7. Граматичний словник.

Рекомендована література:

Основна: 1-3

Додаткова: 1 - 5

Питання для обговорення на семінарі:

1. Фразеологічні словники української мови.
2. Словотвірні словники української мови.
3. Частотні словники української мови.
4. Короткий словник жаргонної лексики української мови.

ТЕМА 4. УКРАЇНСЬКА КОМП'ЮТЕРНА ЛЕКСИКОГРАФІЯ

План

1. Загальна характеристика машинного фонду української мови.
2. Комп'ютерні технології в українській лексикографії.
3. Основні напрями в автоматизації української лексикографії.
4. Автоматичні словники: загальна характеристика.

Рекомендована література:

Основна: 3, 4

Додаткова: 9, 11, 13

Питання для обговорення на семінарі:

1. Загальна характеристика машинного фонду української мови.
2. Досягнення української комп'ютерної лексикографії за останнє десятиріччя.
3. Комп'ютерні технології в українській лексикографії.
4. Автоматичні словники: загальна характеристика.
5. Основні напрями в автоматизації української лексикографії.

Карта самостійної роботи студента

Карта самостійної роботи, де визначено форми академічного контролю, успішність (бали) і термін виконання самостійної роботи бакалавра

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

(2 семестр)

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I. Лексикологія як науково-навчальна дисципліна. Слово як основна одиниця мови			
Тема 1. Поняття про лексикологію. Лексикологія як наукова дисципліна (4 год.)	Практичне заняття	10	II
Тема 2. Слово – одиниця лексичного рівня мови (4 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття	10	III
Тема 3. Багатозначність слів (4 год.)	2 практичних заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття	10	IV
Тема 4. Типи лексичних значень слів (4 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття, модульний контроль	10	V
Змістовий модуль II. Системний характер лексики			
Тема 1. Омоніми в українській мові. Пароніми (4 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття модульний контроль	10	VI
Тема 2. Антоніми в українській мові (4 год.)	Практичне заняття, лабораторне заняття	10	VII
Тема 3. Синоніми в українській мові (6 год.)	2 практичних заняття, семінарське заняття	15	VIII-IX
Змістовий модуль III. Диференціація лексики української мови			
Тема 1. Лексика української мови з погляду її походження (4 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття	10	X
Тема 2. Активна й пасивна лексика української мови (6 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття	15	XI-XII
Тема 3. Термінна лексика української мови (4 год.)	Практичне заняття, лабораторне заняття	10	XIII
Тема 4. Лексика української мови за сферою вживання (4 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття,	10	XIV-XV

	модульний контроль		
<i>Разом: 48 год.</i>	<i>Разом: 120 балів</i>		

3 семестр

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль 4. Етимологія української мови. Ономастика			
Тема 1. Стилїстична диференція лексики (2 год.)	2 практичних заняття, семінарське заняття, модульний контроль	5	I - II
Тема 2. Етимологія української мови (2 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття	5	III
Тема 3. Етнолінгвістичний аспект української етимології (2 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття	5	IV
Тема 4. Українська ономастика (2 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття	5	V-VI
Змістовий модуль 5. Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст.			
Тема 1. Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст. (2 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття, модульний контроль	5	VII-VIII
Змістовий модуль 6. Українська лексикографія			
Тема 1. Етапи становлення української лексикографії (2 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття, модульний контроль	5	XI
Тема 3. Типологія словників (I) (2 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття	5	XII
Тема 3. Типологія словників (II) (2 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття	5	XII

Тема 4. Українська комп'ютерна лексикографія (2 год.)	Практичне заняття, семінарське заняття, лабораторне заняття, модульний контроль	5	XIII
<i>Разом: 18 год.</i>	<i>Разом: 45 балів</i>		

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1. СТИЛІСТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛЕКСИКИ

1. Законспекуйте статтю:
 - Дзюбишина-Мельник Н. Ще один стиль української літературної мови // *Культура слова*. – К., 1994. – № 45.
2. Дібрати текстові фрагменти основних жанрів та форм художнього викладу, проаналізувати лексичні засоби впливу на читача.

ТЕМА 2. ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

1. Законспекуйте статті:
 - Бурячок А.А. Семимовний словник початку XVII ст. // *Мовознавство*. – К., 1969. – № 2. – С. 47 – 54.
 - Галас Я.В. З історії української лексикографії на Закарпатті (XIX-XX ст. до 1945 р.) // *Мовознавство*. – К., 1998. – №6. – С. 37 – 43.
 - Копиленко Н.Б. З історії “Словаря української мови” Бориса Грінченка // *Українська мова і література в школі*. – К., 1990. – № 7. – С. 60 – 63.
 - Паламарчук Л.С. Нові горизонти української лексикографії // *Українська мова і література в школі*. – К., 1986. – № 2. – С. 42 – 44.
- II. Ознайомитись з лексикографією української діаспори (2-3 джерела на вибір)
 1. Перекладні загальнономвні словники:
 - *«Українсько-польський і польсько-український словник»* Є. Грицака і К. Кисілевського (Львів, 1931);
 - *«Українсько-німецький словник»* З. Кузелі і Я. Рудницького (Лейпциг, 1943);
 - *«Українсько-англійський словник»* К. Андрусишина і Я. Кретта (Саскатун, Канада, 1955, останнє вид. 1990, близько 95 000 слів);
 - *«Українсько-польський словник»* за редакцією С. Грабця і П. Зволінського (Варшава, 1957, 30 000 слів);
 - *«Словацько-український словник»* П. Бунганича (Братислава, 1985);
 - *«Українсько-чеський словник»* А. Куримського, Р. Шишкової, Н. Савицького у 2 томах (Прага, т. 1, 1994, т. 2, 1996, близько 75 000 слів).
 2. Термінологічні словники:
 - *«Медичний латинсько-український словник»* М. Галина (Прага, 1926);
 - *«Ботанічний латинсько-український словник»* Ст. Маковецького (Краків, 1936);
 - *«Німецько-український технічний словник»* І. Жуковського, З. Кузелі (1943);
 - *«Вибірковий англійсько-український словник з природознавства, техніки і сучасного побуту»* А. Вовка (Нью-Йорк, ч. 1 – 2, 1982).
 3. Нормативні словники:
 - правописні словники К. Кисілевського (1934), О. Панейка (1941) та ін.;
 - *«Правописний словник»* Г. Голоскевича (перевидання, Нью-Йорк, 1952, 1962);
 - *«Український стилістичний словник»* І. Огієнка (Львів, 1924; це рекомендації щодо літературного слововживання з орієнтацією на мову «Великої» України);
 - *«Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних»* І. Огієнка (1934).
 4. Історичні та етимологічні словники:
 - *«Етимологічний словник української мови»* Я. Рудницького (Вінніпег, т. 1 – 2, 1962 – 82);

- «Етимологічно-семантичний словник української мови» І. Огієнка (Вінніпег, т. 1 – 4, 1979 – 95).

5. Інші типи словників:

- В. Ніншовський «Український зворотний словник» (Едмонтон – Мюнхен, 1969);
- А. Орел. «Словник чужомовних слів» (т. 1 – 3, Нью-Йорк, 1963 – 66).

ТЕМА 3. ТИПОЛОГІЯ СЛОВНИКІВ (I)

1. Законспекуйте статті:

- Дорошевський В. Про тлумачення значень слів у словниках // Мовознавство. – К., 1970. – № 5. – С. 10 – 21.
- Лахно Н.В. До засад укладання тлумачних словників // Науковий вісник Таврійського національного університету імені В.І Вернадського – **Сімферополь: Таврійськ. нац. ун-т імені В.І Вернадського, 2008. – № 2. – С.145 – 151.**
- Паламарчук Л.С. Новий академічний словник // Мовознавство. – К., 1980. – № 5. – С. 3 – 10.
- Паламарчук Л.С., Юрчук Л.А. Засади створення Словника української мови // Мовознавство. – К., 1967. – № 3. – С. 19 – 30.
- Пилинський М.М. Словник Б.Грінченка. Міфи і факти // Мовознавство. – К., 1988. – № 6. – С. 25 – 32.
- Погрібна О.О. Дослідження семантичної структури іменникових дефініцій у тлумачному словнику // Мовознавство. – К., 2003. – № 1. – С.84 – 89.

2. Ознайомтесь з енциклопедичним, перекладним, інверсивним, тлумачним, ономастичним, етимологічним словниками та словником іншомовних слів і мови письменників, з передмовами і поясненнями до словників, з принципами побудови словникової статті відповідно до типу словника.

ТЕМА 4. ТИПОЛОГІЯ СЛОВНИКІВ (II)

1. Законспекуйте статті:

- Городенська К. Граматичний словник (концепція та принципи укладання) // Українська мова. – 2005. – № 2. – С. 22 – 27.
- Лещук Т. Проблеми уніфікації науково-технічних словників (з погляду лексикографічних засад) // Українська мова. – 2005. – № 2. – С. 44 – 55.
- Перебийніс В.І. Теорія і практика укладання навчальних словників // Вісник Житомирського держ. пед. ун-ту. – 2004. – № 17. – С. 73 – 75.

2. Ознайомтесь з історичним словником української мови, з передмовою і поясненнями до словника. Запишіть одну із словникових статей і з'ясуйте принципи її побудови.

3. Відповідно до правил правопису складних слів переписіть наведені слова разом, окремо, через дефіс. Перевірте за орфографічним словником.

Аван/сцена, адрес/календар, віцмундир, все/світло/історичний, Марко/Вовчок, пів/Києва, пів/ящика, аби/коли, десь/інде, мов/би, з/не/хотя, на/швидку/руч, то/б/то, часто/густо, в/двоє, що/дня, всього/на/всього, віч/на/віч, зроду/віку.

4. Запишіть синонімічний ряд до слова *гудіти*. Перевірте відповідь за «Словником синонімів української мови».

5. Випишіть словникові статті із словника лінгвістичних термінів, СУМу, із реєстровими словами: *наголос, об'єкт*. Порівняйте, проаналізуйте, зробіть висновки.

6. Із Словника української мови випишіть дві словникові статті, де була б ремарка *діал.* Прокоментуйте.

7. Наведіть фразеологізми, які прийшли до літературної мови із мови музикантів і артистів.

Критерії оцінювання виконання студентами завдань для самостійної роботи

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова: лексикологія, лексикографія. Фразеологія» оцінюється за такими параметрами:

5 балів – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, із наведенням прикладів і застосуванням методу аналізу та творчого підходу. Студент самостійно працює з науковою літературою; оцінює комунікативні явища, професійні ситуації; робить висновки; вміє формулювати й обґрунтовувати власну позицію; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; креативно підходить до їх підготовки; має комунікативні вміння і навички; прагне до самовдосконалення і саморозвитку.

4 балів – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, але з певними помилками щодо викладу матеріалу та без наведення прикладів до окремих фактів і явищ. Студент працює із запропонованою науковою літературою; робить висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід і втілює їх у практику. Однак у процесі відтворення самостійно дібраного матеріалу простежується брак власних суджень, прояву креативності й ініціативності.

3 бали – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, але з порушенням логіки й послідовності викладу матеріалу та без ілюстрування прикладами. У роботі допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Студент працює із запропонованою науковою літературою, але аналізує її примітивно, без висвітлення власної позиції; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід, але втілює їх у практику допускаючи грубі помилки та уникаючи використання фахової термінології.

2 бали – завдання для самостійної роботи виконані не в повному обсязі, частково самостійно і за певним зразком. Студент володіє матеріалом на початковому рівні, викладає його хаотично і необґрунтовано, без дотримання мовних норм; має фрагментарні навички роботи з науковими джерелами і не вміє робити висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід, але не втілює їх у практику; комунікативні вміння і навички мають низький рівень розвитку.

1 бал – виконано менше половини завдань для самостійної роботи. Матеріал фрагментарний, не систематизований, не ілюстрований прикладами, порушена структура викладу. Його основу складає необґрунтоване копіювання чужих думок, фраз і позицій. Студент не вміє працювати з науковими джерелами і робити власні висновки; не володіє правилами написання та підготовки виступів,

доповідей, бесід; відсутній творчий компонент даного виду діяльності; комунікативні вміння і навички мають дуже низький рівень розвитку.

0 балів – більшу частину самостійних завдань не виконано. Студент лише частково володіє навчальним матеріалом, не вміє чітко, лаконічно й послідовно висвітлювати його; не працює з науковими і навчальними джерелами і не володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; майже відсутні творчі та комунікативні вміння і навички.

6. Контроль навчальних досягнень

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Сучасна українська літературна мова: лексикологія, лексикографія. Фразеологія» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. III), де зазначено види і терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4 – бальну) та європейську (ECTS) шкалу.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю.

II семестр

№ п/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Усього
1.	Відвідування лекцій	1	5	5
2.	Відвідування практичних занять	1	13	13
3	Відвідування семінарських занять	1	7	7
4	Відвідування лабораторних занять	1	7	7
4.	Виконання завдання із самостійної роботи (домашнього завдання)	5	24	120
5.	Робота на практичному занятті, зокрема доповідь, дискусія, виступ, повідомлення	10	13	130
6.	Робота на семінарському занятті	10	7	70
7.	Робота на лабораторному занятті	10	7	70
8.	Модульна контрольна робота	25	4	100

Максимальна кількість балів	522
Коефіцієнт розрахунку рейтингових балів $522/100=5,22$	

III семестр

№ п/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Усього
1.	Відвідування лекцій	1	9	9
2.	Відвідування практичних занять	1	12	12
3	Відвідування семінарських занять	1	6	6
4	Відвідування лабораторних занять	1	9	9
5.	Виконання завдання із самостійної роботи (домашнього завдання)	5	5	25
6	Робота на практичному занятті, зокрема доповідь, дискусія, виступ, повідомлення	10	12	120
7.	Робота на семінарському занятті	10	6	60
8	Робота на лабораторному занятті	10	9	90
9.	Модульна контрольна робота	25	4	100
Максимальна кількість балів				431
Коефіцієнт розрахунку рейтингових балів $431/60=7,18$				

Творчі роботи, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на практичних заняттях.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Кожен модуль включає бали за *модульну контрольну роботу* (модульний контроль).

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в робочих зошитах студентів або на окремих аркушах.

Модульний контроль здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля (або його частини).

Критерії оцінювання виконання студентами модульних контрольних робіт

21-25 балів – завдання модульної контрольної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, із наведенням прикладів і застосуванням методу аналізу та творчого підходу. Студент самостійно працює оцінює комунікативні явища, професійні ситуації; робить висновки; вміє формулювати й обґрунтовувати власну позицію; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; креативно підходить до їх підготовки; має комунікативні вміння і навички.

15-20 балів – завдання модульної контрольної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, але з певними помилками щодо викладу матеріалу та без наведення прикладів до окремих фактів і явищ. Студент робить висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід і втілює їх у практику. Однак у процесі відтворення самостійно дібраного матеріалу простежується брак власних суджень, прояву креативності й ініціативності.

9-14 балів – завдання модульної контрольної роботи виконані в повному обсязі, але з порушенням логіки й послідовності викладу матеріалу та без ілюстрування прикладами. У роботі допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Студент не висвітлює власної позиції; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід, але втілює їх у практику допускаючи грубі помилки та уникаючи використання фахової термінології.

3-8 балів – завдання модульної контрольної роботи виконані не в повному обсязі, частково самостійно і за певним зразком. Студент володіє матеріалом на початковому рівні, викладає його хаотично і необґрунтовано, без дотримання мовних норм; має фрагментарні навички роботи з науковими джерелами і не вміє робити висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід, але не втілює їх у практику; комунікативні вміння і навички мають низький рівень розвитку.

0-2 бали – виконано менше половини завдань для самостійної роботи. Матеріал фрагментарний, не систематизований, не ілюстрований прикладами, порушена

структура викладу. Його основу складає необґрунтоване копіювання чужих думок, фраз і позицій. Студент не вміє робити власні висновки; не володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; відсутній творчий компонент даного виду діяльності; комунікативні вміння і навички мають дуже низький рівень розвитку.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль із навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова: лексикологія, лексикографія. Фразеологія» здійснюється у формі письмового екзамену.

До екзамену допускаються ті студенти, які відвідували практичні заняття, працювали, писали модульні контрольні роботи та виконували блок самостійної роботи, а також мають у сукупності за всі види діяльності не менше 35 балів.

Зміст екзаменаційного білету передбачає чотири завдання правильна відповідь на кожне з них -10 балів.

Орієнтовний перелік питань для підготовки до екзамену

1. Поняття про лексику як особливий рівень мовної системи. Предмет вивчення і основні завдання лексикології.
2. Слово як симетрична та асиметрична одиниця мови. Лексичне та граматичне значення слова.
3. Знакова природа слова.
4. Лексичне значення слова.
5. Однозначні слова. Багатозначні слова: причини виникнення. Семантичні зв'язки між значеннями багатозначного слова.
6. Багатозначність слів. Переносне значення і переносне вживання слова.
7. Пряме й переносне значення слова. Види переносних значень.
8. Типи лексичних значень за відношенням до контексту. Вільні та зв'язані значення.
9. Омоніми в сучасній українській мові. Класифікація омонімів їх стилістичні функції.
10. Пароніми в сучасній українській мові. Класифікація паронімів, їх стилістичні функції.
11. Синоніми в сучасній українській мові.
12. Класифікація синонімів та їх стилістичні функції.
13. Синонімічний ряд і його структура.
14. Антоніми в сучасній українській мові, їх класифікація та стилістичні функції.
15. Поняття про термін і терміносистему. Термінологічна лексика в сучасній українській мові (загальна характеристика). Детермінологізація.
16. Спільносхіднослов'янський та староукраїнський шари лексики в сучасній українській літературній мові.
17. Шляхи і способи засвоєння українською мовою слів іншомовного походження.
18. Давньогрецькі та латинські запозичення в складі лексики сучасної української літературної мови. Старослов'янські у складі лексики сучасної української літературної мови, їхні стилістичні функції.
19. Запозичення із західноєвропейських мов у складі лексики сучасної української літературної мови (загальна характеристика). Слова тюркського походження в лексиці сучасної української мови.
20. Лексичні запозичення із слов'янських мов.
21. Специфічно українська лексика. Українські слова в інших мовах світу.

22. Слова-кальки. Інтернаціоналізми у складі лексики сучасної української літературної мови.
23. Стилiстична диференціяція української лексики (загальна характеристика).
24. Лексика активного і пасивного вживання. Поняття про архаїчну лексику. Історизми в словниковому складі сучасної української мови, їх стилістичні функції. Лексичні та семантичні неологізми в лексиці сучасної української мови, їх стилістичні функції.
25. Загальнонародна лексика. Діалектна лексика та її різновиди.
26. Лексичні і семантичні діалектизми, їх вживання в українській літературній мові.
27. Експресивна лексика в сучасній українській літературній мові.
28. Професіоналізми в складі української лексики, їх стилістичні функції. Жаргонізми й арготизми в складі української лексики, їх стилістичні функції.
29. Українська лексикографія: предмет, завдання, етапи становлення.
30. Загальна характеристика української лексикографії XVII-XVIII.
31. Загальна характеристика української лексикографії XIX ст.
32. Загальна характеристика української лексикографії XX ст.
33. Типологія словників української мови.
34. Українська лексикографія початку XXI ст: стан, проблеми, перспективи розвитку.
35. Фразеологія як розділ науки про мову. Поняття фразеологізму. Види фразеологізмів. Походження фразеологізмів. Стилiстичні можливості фразеології.

6.6 Шкала відповідності оцінок

Рейтингов а оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Разом: 120 год., лекції – 10 год., практичні заняття – 26 год., семінарські заняття – 14 год,
лабораторні заняття – 14 год., самостійна робота – 52 год., модульний контроль – 4 год.

II семестр

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	
Модулі	Змістовий модуль I						Змістовий модуль II					Змістовий модуль III				
Назва модуля	Лексикологія як науково-навчальна дисципліна. Слово як основна одиниця мови						Системний характер лексики					Диференціація лексики української мови				
Кіл-ть балів за модуль	154						150					218				
Коефіцієнт	$154+150+218= 522/100=5,22$															
Лекції	1						2			3		4		5		
Дати																
Теми лекцій	Лексикологія як наукова дисципліна (1 б)						Омоніми в українській мові. Пароніми. (1 б.)		Синоніми в українській мові (1 б.)		Лексика української мови з погляду її походження (1б.)		Активна й пасивна лексика української мови (1б.)			
Теми практичних занять	Поняття про лексикологію (10+1 б)	Слово – одиниця ЛР мови (10+1 б)	Багатозначність слів. (20+2 б)	Типи лексичних значень (10+1 б)	Омоніми в українській мові. Пароніми. (10+1б)		Антоніми в українській мові (10+1 б)		Синоніми в українській мові (20+2 б)		Лексика за походженням (10+1б)		Активна й пасивна лексика (10+1б)	Термін на лексика (10+1 б.)	Лексика української мови за сферою вживання (10+1 б)	

Теми семінарських занять	Слово – одиниця ЛР мови (10+1 б)		Типи лексичних значень (10+1 б)	Омоніми в українській мові. Пароніми. (10+1б)		Синоніми в українській мові (10+1 б)	Лексика за походженням (10+1б)	Активна й пасивна лексика української мови (10+1 б)	Лексика української мови за сферою вживання (10+1 б)	
Теми лабораторних занять	Багатозначність слів. Типи лексичних значень слів (10+1б)			Омоніми в українській мові. Пароніми. (10+1б)	Синоніми та антоніми в українській мові (10+1 б)		Лексика за походженням (10+1б)	Активна й пасивна лексика української мови (10+1б)	Термінальна лексика (10+1 б.)	Лексика української мови за сферою вживання (10+1 б)
Самостійна робота	(8*5) 40 балів			(7*5) 35балів			(9*5) 45 балів			
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)			Модульна контрольна робота 2 (25 балів)			Модульна контрольна робота 3 (25 балів)		Модульна контрольна робота 3 (25 балів)	

III семестр

Разом: 120 год., лекції – 18 год., практичні заняття – 24 год., семінарські заняття – 12 год, лабораторні заняття – 18 год.,
самостійна робота – 10 год., семестровий контроль – 30 год., модульний контроль – 8 год.

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII – X	XI- XII	XIII	XIV	XV			
Модулі	Змістовий модуль I							Змістовий модуль II	Змістовий модуль III						
Назва модуля	Етимологія української мови. Ономастика							Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст.	Українська лексикографія. Фразеологія української мови						
Кіл-ть балів за модуль	186							75	170						
Коефіцієнт	$186+75+170=431/60=7,18$														
Лекції	1		2		3		4-5	6-7		8		9		10	
Дати															
Теми лекцій	Стилістична диференціація лексики (16)		Етимологія української мови. (16)		Етнолінгвістичний аспект української етимології (16)			Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст. (16)		Етапи становлення української лексикографії (16)		Типологія словників в (I, II) (2 б)		Українська компютерна лексикографія (1 б) Українська фразеологія (1 б)	

Теми практичних занять	Стилістична диференціація лексики (20+2б)	Етимологія української мови. (10+1б)	Етнолінгвістичний аспект української етимології (10+1б)	Українська ономастика (10+1б)	Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст. (20 + 2 б)	Етапи становлення української лексикографії (10+1 б)	Типологія словників (I) (10+1 б)	Типологія словників (II) (10+1 б)	Українська фразеологія (20+2б)
Теми семінарських занять	Стилістична диференціація лексики (10+1 б)	Етимологія української мови. (10+1 б)	Етнолінгвістичний аспект української етимології (10+1 б)	Українська ономастика (10+1 б)	Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст. (10+1 б)	Етапи становлення української лексикографії (10+1 б)			
Теми лабораторних занять	Стилістична диференціація лексики (10+1 б)	Етимологія української мови. (10+1 б)	Етнолінгвістичний аспект української етимології (10+1 б)	Українська ономастика (10+1 б)	Основні тенденції розвитку лексики української мови кінця XX – початку XXI ст. (10+1 б)	Типологія словників (I) (10+1 б)	Типологія словників (II) (10+1 б)	Українська комп'ютерна лексикографія (10+1 б)	Українська фразеологія (10+1б)
Самостійна робота	(3*5) 15 балів				(1*5) 5 балів	(1*5) 5 балів			
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)				Модульна контрольна робота 2 (25 балів)	Модульна контрольна робота 3 (25 балів) Модульна контрольна робота 4 (25 балів)			

8. Рекомендовані джерела

1. Караман С.О. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С.О.Караман, О.В.Караман, М.Я.Плющ[та ін.]; за ред. С.О.Карамана. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
2. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; За ред. М. Я. Плющ. 3-є вид. Київ: Вища шк., 2001. 430 с.
3. Сучасна українська мова: Підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; За ред. О. Д. Пономарева. 3-є вид. Київ: Либідь, 2005.
4. Українська мова: Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [2-ге вид., випр. і доп.]. Київ. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. Бажана, 2004. 833 с
5. Українська мова: Практикум. Навчальний посібник / Пазяк О. М., Сербенська О. А., Фурдуй М. І., Шевченко Л. Ю. Київ: Либідь, 2000.
6. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови : монографія / В.А. Чабаненко. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 351 с
7. Ющук І. П. Українська мова. Підручник для студ. філолог. спец. вищ. навч. закл. Київ: Либідь, 2004. 640 с.
8. Grodziński E. Językoznawcy i logicy o synonimach i sinonimii : stadium z pogranic-zadwóch nauk /Eugeniusz Grodziński. Wrocław: Wyd. PAN, 1985. 260 s.

Додаткові ресурси:

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. – 4-е вид., переробл. і доп. Київ: Либідь, 1997. 336 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилїстика і культура української мови / Надія Денисівна Бабич. Львів: Світ, 2003. 432 с.
3. Караванський С. Секрети української мови. Київ, 1994.
4. Кочерган М.П. Слово і контекст. Львів: Вища шк., 1980. с. 45 - 94.
5. Кравець Л.В. Метафора і метонїмія – два центри трохеїчної системи // Культура слова. Київ, 2000. №55-56. с.30-36.

6. Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української мови: Семантична структура слова. Харків: Вища шк., 1977. с. 18 - 28, 43 - 51.
7. Стишов О.А. Особливості словотворення okazіоналізмів-комполітів у мові українських ЗМІ кінця ХХ – початку ХХІ століть / Стишов О.А. // Динамічні процеси в граматичній і лексичній структурі сучасних слов'янських мов : зб. наук. пр. К., 2011. с. 195–198.
8. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / За ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1973. с. 38 - 45.
9. Тараненко О.О. Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії. Київ, 1980.
10. Турчина А.А. Лексична міжмовна омонімія у слов'янських мовах / А.А.Турчина // Мовознавство. Компаративні дослідження слов'янських мов та літератур. К., 2012. Вип. 17. с. 121 – 126.
11. Українська мова: Енциклопедія. Київ, 2000. с. 639-640.
12. Українська мова. Мова фаху, мова науки, мова спілкування. Текстово-комунікативне навчання: навчальний посібник /Л.О.Ткаченко, О.В.Любашенко, С.Є.Мельник та ін.; за ред. О.В.Любашенко. Київ: ТОВ ВПП «Компас», 2014. 256 с.
13. Ющук І П. Практикум з правопису української мови. Київ: Освіта, 1994.
14. Ющук І. П. Українська мова. Київ: Либідь, 2005.
15. Varynska A., Kutuza N. Neuropsychophysiological Basis of Communicative Influence. Journal of History Culture and Art Research. Karabük: Karabük University, 2020. Vol. 9. Issue 1. P. 107–114. DOI: 10.7596/taksad.v9i1.2539.

Словники

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В.Т.Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001.
2. Головащук С.І. Складні випадки наголошення: Словник-довідник. Київ: Либідь, 1995.
3. Головащук С.І. Словник-довідник з літературного слововживання. Київ:

Рідна мова, 2000

4. Коломієць М.П., Регушевський Є.С. Словник фразеологічних синонімів / За ред. В.О. Винника. Київ: Рад. шк., 1988. 200 с.
5. Лісотехнічний термінологічний словник : український, російський, англійський / за ред. Ю. Туниці, В. Богуслаєва. Львів : Піраміда, 2014. 967 с.
6. Полюга Л.М. Словник синонімів української мови. Київ: Довіра, 2001. 477с.
7. Практичний словник синонімів української мови. Київ. «Українська книга», 2000 480 стор.
8. Словник іншомовних слів / Уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.
9. Словник української мови: у 20-и т. / гол. наук. ред. В. Русанівський. Київ : Наук. думка, 2010–2018. Т. 1–9. URL : <https://sum20ua.com>.
10. Словник труднощів української мови / Гринчишин Д.Г., Капелюшний А.О., Пазяк О.М. та ін.: За ред. С.Я. Єрмоленко. Київ: Рад. шк., 1989. 336 с.
11. Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В.М. Білоноженко, І.С. Гнатюк, В.В. Дятчук та ін. Київ: Наук. думка, 2003. 1104 с.
12. Kita M., Polański E. Słownik paronimów, czyli wyrazów mylonych. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. 230 s
13. Škvareninová O. Paronymický slovník. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1999. 212 s

Джерела Internet:

1. Лайфхаки з української мови: лексикологія <https://ukr-lifehacks.ed-era.com/rozdil-2/leksykologita>
2. Лінгвістичний портал mova.info
3. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика https://shron1.chtyvo.org.ua/Moisiienko_Anatolii/Suchasna_ukrainska_literaturna_mova_Leksykolohiia_Fonetyka.pdf